

JAJOI 弥生

(shrnutí) - jajoi

- mýty
- Kontinent
- prist'ahovalectvo
- etnogenéza
- nové materiály
- 2 centrá bronzových objektov
- železo
- objavenie sa čínskych znakov na jap. pôde
- keramika
- ryža
- čínske zdroje
- Jamato vs. Izumo
- meč

1. Mýty související s etnogenezí Japonců

Počiatky japonského štátu sa tradične kladú do 7. storočia pnl: do tejto doby spadá mýtický zakladateľ japonského štátu – prvý „cisár“ (hoci presnejšie ešte len *panovník*), ktorému bolo dodatočne, oveľa neskôr, pridelené sinojaponské meno **Džimmu**. Tento svojím usadením sa v kraji Jamato mal roku 660 pnl založiť japonský štát. Pri porovnaní s archeologickými poznatkami ide práve o rozmedzie záverečného *džómonu* a príchodu kultúry *jajoi*.

Mytologii známe hlavne z kronik *Kodžiki* (712 nl) a *Nihongi* (720)

Mýty „na zemi“:

Amaterasu (vrch Takačiho na Kjúšú, Ise).

Susanoo (kraj Izumo, prvá tanka na svete: „*jakumo tatu...*“)

Predtým „na nebi“ (Takamanohara „Vysoká nebeská planina“):

Mužské a ženské božstvo **Izanaki** a **Izanami** z Nebeského rebríka (Nebo a Zem „**ešte neboli od seba tak ďaleko**“) oštepom stvorili (nahromadili) ostrov **Onogoro** („Samo-tuhne“), kde sa **USADILI!** Potom splodili „pijavicu“, potom sa „poriadne“ (*řádne*) spojili a Awadži bol ako placenta a po ňom Honšú, a potom ďalšie ostrovy (pijavica ani po 3 rokoch nevedela stáť – zistilo sa, že to bol dôsledok toho, že Izanami vtedy preriekla ako prvá. Tak to dieťa položili do člna a pustili po prúde.)

Podľa „jednej knihy“ (spomínanej v *Nihongi*) Onogoro nahromadili z „**Takamanohara**“, *čož je prvni zmínka o ní*.¹

Keďže sa na Onogore **USADILI**, hneď od počiatku tu bola popri nebi aj zem, dokonca aj „the people of the land“², dokonca aj Izanami, podľa „jednej knihy“, bola pochovaná na ploštrove Kí.³

Po stvorení ostrovov splodil Izanaki bohyňu Slnka – Amaterasu, a po nej boha Mesiaca, a po ňom Susanoa, ktorý bol nezriadený a tak ho vykázali do Krajiny koreňov.

Susanoo – za trest vyhnaný na zem, usadil sa v krajine Izumo. Amaterasu poslala svojho **vnuka** Ho-no Ninigi (starojp. Po-nö Ninigi) „*Upokojiteľ Klasov*“, aby spravoval zem: zostúpil po končiari Takačihomine na Kjúšú. Jeho **pravnuk** dobyl územie smerom na východ,

¹ ASTON, William George (transl.). 1896. *Nihongi: Chronicles of Japan from the Earliest Times to A.D. 697*. Vol. I. (to Muretsu). London: Kegan Paul, Trench, Trübner & Co, p. 16.

² ASTON, William George (transl.). 1896. *Nihongi: Chronicles of Japan from the Earliest Times to A.D. 697*. Vol. I. (to Muretsu). London: Kegan Paul, Trench, Trübner & Co, p. 19.

³ ASTON, William George (transl.). 1896. *Nihongi: Chronicles of Japan from the Earliest Times to A.D. 697*. Vol. I. (to Muretsu). London: Kegan Paul, Trench, Trübner & Co, p. 21.

usadil sa v krajine Jamato a stal sa prvým panovníkom pod neskorším sinojaponským menom Džinmu ((MAPA).

Na tejto mytologickej línii možno nájsť istý odraz diania v období jajoi, ktoré nám poskytujú archeologické aj prvé historické doklady. Či už prišli nové „božstvá“ z „Vysokej nebeskej roviny“, alebo zo zámoria, každopádne dali životu na japonských ostrovoch úplne nový impulz.

(Mýtus o zostúpení predka národa z nebies na vysoký vrch majú aj Kórejčania!)

2. obdobie jajoi 弥生時代 (-1000) -500 - +250

Po tisícročiach pomalého a stagnujúceho vývoja v džómonskom období dostal v posledných storočiach pred n.l. život v Japonsku náhle rýchlejšie tempo.

Kultúra jajoi sa začínala na severnom Kjúšú a najzápadnejšom Honšú už pred 500 p.n.l. Niektoré z vykopaných nádob sa datujú až do 10. storočia pred našim letopočtom. Pomaly sa posúvala na východ. V priebehu 700 až 1000 rokov, do zhruba 200 n.l., sa rozšírila až na stredné a východné Honšú, postupne vystriedavajúc kultúru džómon. Od Kantó na S-V sa nedostala – čo bolo územie, na ktorom vieme, že neskôr (později) žili Emiši.

Existuje niekoľko názorov na pôvod jajoiskej kultúry. Podľa niektorých išlo o domáci, autochtónny vývoj, pri ktorom prichádzajúcim prvkom boli len nové kultúrne výdobytky. Podľa najrozšírenejšieho názoru však prichádzali na Kjúšú aj **nositelia** týchto kultúrnych výdobytkov, a to **počas niekoľkých storočí v nepravidelných intervaloch**. Akousi „vítacou zónou“ pre týchto prichádzajúcich bolo severné a severozápadné Kjúšú, ((MAPA) hlavne Fukuoka a Nagasaki. V tejto severozápadnej zóne Kjúšú sa našlo záverečnodžómonských nálezísk len 90, kým počet jajoiských sídiel prudko vzrástol až na 500⁴. K dobe záverečného džómonu sa na celom Kjúšú podľa počtu nájdených sídlisk odhadujú maximálne **štyri tisíce obyvateľov**, čo je populácia asi príliš malá na to, aby dokázala čeliť, prípadne vzdorovať masovému príchodu ľudí z pevniny.

Dianie na Kontinente

Povedzme si stručne a veľmi zjednodušene o dianí na pevnine v tomto období, pretože s ním zrejme priamo súvisí dianie v Japonsku obdobia jajoi.

Jajoiská kultúra vykazuje spoločné znaky s **kórejskou** megalitickou kultúrou *mumun* (= „bez vzoru“, v Kórei od 2. tisícročia p.n.l. Hlavne po roku -300 sa prílív mumunskej kultúry do Japonska prudko zrýchlil.

Okrem toho môžeme počítať aj s ďalšími konkrétnymi presídlencami z Číny, ktorí mohli hľadať útočisko ešte predtým:

- v dobách Bojujúcich štátov na záver dynastie Čou, a potom aj
- pri hrôzovláde megalomanského cisára Čchin Š-chuangtiho, a ďalej tiež pri etablovaní nasledujúceho dynastického obdobia v Číne - Chan. Japonsko možno už vtedy – ako aj o niekoľko storočí neskôr v dobách štátu Jamato – malo z nepokojov u svojich pevninských susedov **prospech**, pretože často takto získavalo vzdelaných a skúsených utečencov, ktorých schopnosti poslúžili k rozvoju Japonska.

Čínske dynastické obdobie Čou, zaberajúce zhruba 1. tisícročie pred našim letopočtom, vyústilo do rozdrobenosti, kde vďaka rozšírenia výroby železa (doba železná) medzi sebou bojovali jednotlivé štáty – tzv. Obdobie bojujúcich štátov. Túto rozdrobenosť sa podarilo obrovským vojensko-mocenským zásahom doriešiť rodu, ktorý zjednotil Čínu pod novým dynastickým názvom Čchin. Jej panovník sa dal titulovať Čchin Š-chuangti. (-ti vysl. tvrdo [ty], nie [ť i]! Používa sa aj kratšie označenie bez -ti) – „Prvý cisár Čchinu“. (NB! V prepisu čínštiny se rozlišuje č', čchi, ťi, ti.)

⁴ KIDDER Jr., J. Edward. 1993. "I. The earliest societies in Japan." In *Cambridge History of Japan I*. Cambridge: Cambridge University press, p. 81.

Čchin Š-chuangti sa stal významným svojimi megalomanskými zjednocovacími projektmi. Tieto si však vyžadovali také masové obete, že dynastia sa na tróne dlho neudržala a po troch dekádach ju zvrhlo veľké povstanie. Z neho víťazne vyšiel vojvodca, ktorý založil nové dynastické obdobie pod názvom Chan, ktoré zhruba medzi rokmi 200 pñl a 200 nñl predstavovalo štyri storočia prvého veľkého vzopätia čínskej civilizácie.

Zaujímavá je aj teória, dávajúca jajoiských príchodcov do súvislosti so zaznamenanou čínskou udalosťou, týkajúcou sa práve zjednotiteľa Čchin Š-chuangtiho. Tento „Prvý cisár Čchinu“ poveril r. 219 pñl vodcu (menom Sü' Fu') vedením flotily, ktorá sa mala vydať na expedíciu a hľadať taoistické „ostrovy nesmrteľných“. Tieto sa totiž mali nachádzať vo „východnom mori“ a v čínskych povestiach vystupujú pod názvom Pchenglaj. Išlo o dôkladne zabezpečenú expedíciu vybavenú aj jazdeckými koňmi. Sü Fu sa o deväť rokov (210 pñl) vrátil so správou, že objavil nové ostrovy, a žiadal o ďalších lukostrelcov. Jeho opisy objavených ostrovov zodpovedajú Japonsku. Po tom, ako nová flotila znova r. 210 vyplávala, už sa nikdy nevrátila naspäť. Čínske *Historikove zápisky* (Š' ti, napísal S'ma Čchien okolo r. 100 pñl) o tom hovoria: „*V oceáne sú tri nádherné ostrovy, ktoré sa volajú Pchenglaj, Fangčang a Jingčou a na nich žijú nesmrteľní. Cisár vyslal tisíce mladých chlapcov a dievčat hľadať tieto ostrovy*“⁵.

Na SV pobreží Kjúšú, v meste Usuki, existuje povest', že časť tejto flotily pristála práve tam.

Ak aj mohli členovia Sü Fuovej expedície byť jednou zo súčastí jajoiského osídľovania, určite to neboli oni, kto do Japonska jednorazovo priniesli bronz, železo a kone v krátkom rozpätí 9 rokov. Je aj málo pravdepodobné, že by priniesli ryžu, pretože ich flotila vyplávala zo Šantungu ((MAPA), ktorý už nepatrí do južnejších oblastí, kde sa v Číne pestovala ryža.

Vyššie storočia po nastolení novej dynastie dobyla r. 108 pñl chanská Čína sever Kórejského polostrova, rozšírila svoje územie týmto smerom a založila tam niekoľko komandérií, vrátane provincie Lelang (starší prepis: Lolang). Následkom tejto situácie sa otvorili aj prepravné možnosti pre jajoiské Japonsko, pretože (za predpokladu, že Japonsko malo s Kórejským polostrovom dobré vzťahy) bolo umožnené, že preprava ((MAPA) z jedného kórejského prístavu do druhého až na juh polostrova a potom krížom cez Cušimskú úžinu na japonské ostrovy bola bezpečnejšia, než sa plaviť naprieč širým morom. Takto mohlo byť Japonsko nepretržite zásobené čínskym tovarom.

Môžeme zhrnúť, že nositelia kultúry jajoi boli prisťahovalci z pevniny

–do istej miery z Číny, no v najväčšej miere asi

–z Kórejského polostrova.

Priniesli na japonské ostrovy nové metódy

–poľnohospodárstva (*zemědělství*) a

–nové výrobné nástroje.

Nemôžeme si však predstavovať, že by títo prišelci pôvodné obyvateľstvo nahradili. Potomkovia pôvodného džómonského obyvateľstva žili ďalej - na Kjúšú možno ostali v menšine. Nové vymoženosti od príchodcov postupne prijímali. S tým, ako sa kultúra jajoi šírila ďalej na východ, v priebehu storočí tieto dve populácie sa navzájom miešali a splývali, až dali základ japonskému etniku. U súčasných Japoncov však prevládajú jajoiské telesné črty, čo naznačuje, že medzi pozdne-džómonským a jajoiským obyvateľstvom nedochádzalo k príliš intenzívnym kontaktom.⁶

Severní susedia Japoncov, **Ajnuovia**, by teda predstavovali potomkov pôvodnejšej, kultúrou jajoi menej ovplyvnenej vrstvy starovekého obyvateľstva. Názory, že aj obyvatelia Rjúkjú sú antropologicky podobní Ajnuom, a teda že by boli tiež priamejšími potomkami džómonskej populácie než hlavné japonské obyvateľstvo, vyvrátil Michael Pietrusewsky výskumom lebečných rozmerov.⁷

⁵ SLOBODNÍK, Martin. 2012. „Podzemná armáda“. *Historická revue*, ročník XXIII, 7/12, Bratislava, s. 15.

⁶ UNGER, J. Marshall. 2009. *The Role of Contact in the Origins of the Japanese and Korean Languages*. Honolulu: University of Hawai'i Press, p. 15.

⁷ Pietrusewsky, Michael 2004 Multivariate comparisons of female cranial series from the Ryūkyū Islands and Japan. *Anthropological Science* 112: 199-211

3. Etnogenéza a vznik japončiny

Džómonske a jajoiské obyvateľstvo teda postupne splynulo (možný model podobný s posažením keltských Britonov v ranostredovekom Anglicku). Nositelia kultúry jajoi priniesli z Kórejského polostrova nárečia, z ktorých sa, spolu s pôsobením pôvodného džómonskeho *substrátu*, vyvíjala stará japončina. Tieto nárečia z Kórey mohli byť príbuzné budúcej kórejšine a tunguským jazykom – východnej vetve altajských jazykov. Z toho by vyplývalo, že v počiatkoch doby jajoi sa rovnakými alebo podobnými nárečiami hovorilo aj na juhu Kórey aj v západnej časti Japonska tam, kam až prenikli nositelia jajoiskej kultúry. A skutočne, v starovekej Kórei sú zaznamenané miestne názvy a výrazy, ktoré nie sú kórejské, a sú nápadne podobné japončine (tzv. „*para-japončina*“ (Unger⁸) alebo „*kogurjoština*“ (Beckwith⁹)).

Táto dočasná jazyková príbuznosť medzi Japonskom a Kóreou by mohla vysvetľovať aj blízke vzťahy, ktoré medzi týmito dvoma oblasťami pretrvávali až do obdobia Jamato: ešte aj raný japonský štát - až do 7. storočia - si udržiaval úzke väzby s oblasťami v južnej Kórei - juhokórejská oblasť Kara (kórejsky *Kaja* (*Gaya*)) a juhozápadné kráľovstvo *Päkče* (*Baekje*) (kurzívou = v súčasnosti častý medzinárodný prepis kórejšiny do latinky: znelé spoluhlásky v ňom treba čítať *neznelo*, pokiaľ nenasledujú po samohláske alebo znelej spoluhláske: preto „*Baekje*“ sa vyslovuje *Päkče*.).

Pozor také na pravopis slova *Korea*: z *Koreje* (/ *Korey*), v *Korej*i (sk. *Kórea*, z *Kórey*, v *Korej*i).

Nárečia, ktorými prišielci rozprávali v novej vlasti na japonských ostrovoch, sa však následne vyvíjali odlišne od ich príbuzných nárečí v Kórei: prajapončina v tomto ťažko zrekonštruovateľnom procese postupne absorbovala aj prvky domácich džómonskejších nárečí (možno aj viacerých odlišných jazykov). V Kórei medzitým postupne prevládli severnejšie altajské nárečia - predkovia kórejšiny -, ktoré sa z dnešného Mandžuska ((MAPA) a severnej Kórey šírili smerom na juh a napokon prekryli oblasti, v ktorých sa predtým hovorilo „*para-japončinou*“. V každom prípade, tento model vývoja japončiny do istej miery pomáha vysvetliť vzdialenú, ale predsa len prítomnú, afinitu japončiny ku kórejšine a tunguským jazykom ďalej na pevnine – východnej vetvy altajských jazykov -, ktorými sa hovorilo v oblastiach severozápadne od Kórey.

Niektorí jazykovedci priznávajú aj južné črty, spájajúce japončinu s **austronézskeymi** (starší názov „malajsko-polynézskeymi“) jazykmi, napr. Benedict¹⁰. Tieto by boli vysvetliteľné pravdepodobnou prítomnosťou etník, pochádzajúcich z južnejších ostrovov a juhočínskeho pobrežia (pravlast'ou austronézskeho jazyka je Tchajwan). Títo v džómonskejších dobách možno dospeli až na japonské ostrovy (možno po Kjúšú), kde sa stali ďalším *substrátom* pri genéze japončiny. Ak sa pozrieme na mytológiu, môžeme tu znova spomenúť prvého panovníka (cisára) **Džimmua**: kroniky opisujú jeho „Vznešený presun na východ“ (*go-tósen*) niekde z južného Kjúšú a usadenie v krajine Jamato na východe.

4. Import kontinentálnych vymožeností

Nositelia kultúry jajoi uviedli v Japonsku:

-bronz a železo

-kone, hovädzí dobytok

⁸ UNGER, J. Marshall. 2009. *The Role of Contact in the Origins of the Japanese and Korean Languages*. Honolulu: University of Hawai'i Press.

⁹ BECKWITH, Christopher I. 2004. *Koguryo – The Language of Japan's Continental Relatives*. Leiden-Boston: Brill.

¹⁰ BENEDICT, Paul K. 1990. *Japanese / Austro-Tai*. Ann Arbor: Karoma Publishers.

- poľnohospodárstvo: ryžu, sóju, konope
- výrobu tkanín

Bronz (vs železo)

Z archeologických nálezov máme v Japonsku doložené množstvá bronzov **čínskej** proveniencie ako

-zrkadlá,

-oštepy,

-meče,

-„zvony“ - veľké objekty, ktoré podľa tvaru dostali názov „bronzové zvony“ (*dótaku*):

Neskôr sa už vyrábali **aj v Japonsku** podľa čínskych vzorov. (Medzi kórejské artefakty, nachádzané **aj** v Kórei **aj** v Japonsku, patrili napríklad kamenné dýky.) Účel väčšiny týchto objektov bol asi skôr rituálny než praktický. Mnohé zbrane sú totiž príliš veľké na to, aby sa mohli skutočne použiť, a tiež príliš tenké.

Bronz je zliatina medi s niekoľkopercentnou prímесou cínu a olova. Bronz a železo mali v Japonsku podobné spoločenské rozdelenie ako na pevnine: bronz poskytoval **symboly** moci vyššej triedy a **zbrane**, kým zo železa sa vyrábali **pracovné nástroje** nižšej triedy. V Japonsku sa však výrobky z oboch kovov vyskytujú od rovnakej doby, z čoho vyplýva, že

Japonsko nezažilo najprv dobu bronzovú, a až potom príchod doby železnej, ako to bolo v iných končinách eurázijského kontinentu.

Bronzové predmety boli zrejme odznaky moci a postavenia rodu, a tak sa **dedili**. V takejto symbolickej funkcii dochádzalo k výrobe stále väčších napodobenín pôvodných výrobkov, dovezených z pevniny, a tieto zväčšeniny už zjavne nemali pôvodný praktický účel. Platí to hlavne pre zbrane, ktorých proporcie odporujú reálnemu využitiu v boji.

Jajoiské bronzové nálezy sa sústreďujú v **dvoch zemepisných zónach**: ((MAPA))

-na S Kjúšú a Z Honšú sa odlievali zbrane, kým

-v Kinki (= Kansai) sa odlievali dótaku.

Oblasť odlievania zbraní siaha od severného Kjúšú až do strednej vnútromorskej oblasti, tradičnej provincie Kibi, kde sa zbrojolejárska zóna už prelína s východnou zónou Kinki, ktorú charakterizuje odlievanie bronzových zvonov dótaku a ktorá zasahuje ďalej na východ až do južného Tókaidó ((MAPA)). Zdá sa, že tieto dva odlišné typy odlievaných predmetov predstavujú **dve mocenské centrá**

– jedno na Kjúšú a

-druhé v Kinki; ich expandujúce záujmy sa teda zrejme stretli práve v oblasti Kibi. Tomuto stretu dvoch oblastí môže zodpovedať údaj v kronikách, podľa ktorého jeden z jamatoských panovníkov sa pokúsil ovládnuť Kibi sobášnou politikou.

Kjúšúske bronzové **zbrane** sa zrejme dedili, nepochovávali sa so zosnulými. Občasné hromadné nálezy môžu byť prejavom rituálu, kde obetovanie veľkého množstva týchto vzácnych objektov predstavovalo prosbu o dobrú úrodu alebo o upokojenie duchov. Nie je vylúčené, že neskôr boli tieto obety znova vyhrabané a použité v novom rituále.

Taviarne bronzu vyrábajúce **rituálne zvony** boli zrejme sústredené v samom centre Kinki – v oblasti Ósaky a Nary, a pri Ibaraki neďaleko Ósaky ((MAPA)). Odlievanie stále väčších zvonov sa dáva do súvisu so vzrastaním moci tamojšej kmeňovej skupiny. Rozširovanie zóny, kde sa zvony našli, by nasvedčovalo tomu, že územný vplyv tohto kmeňa vzrastal. V Ibaraki sa našli aj formy na odlievanie sklených aj bronzových *magatama* „zakrivených šperkov“:

V mytológii jamatoského panovníckeho rodu, ako ju poznáme z kroník a zo šintó, sa vyskytuje zrkadlo a meč ako posvätné predmety, no nestretávame sa s rituálnym využitím bronzových zvonov. Môže to súvisieť s tým, čo kroniky hovoria: prvý cisár Džimmu prišiel zo **západu**, z Kjúšú, aby sa usadil sa v Jamate, takže **zo zóny bronzových zbraní**.

Teraz časovo trochu preskočíme do budúcnosti, do roku 708 n.l. Z tohto roku máme zmienky o obrovských štátnych oslavách, keď sa v Kantó objavili náleziská medi. Z tejto udalosti sa dá usudzovať, že **dovtedy bola med' v Japonsku veľmi vzácna** a jej prevažná väčšina pochádzala z **dovozu z pevniny**. Dovážala sa buď ruda, alebo už hotový bronz, ktorý potom v Japonsku koloval, staré predmety sa pretavovali a odlievali do nových foriem. Množstvo bronzových predmetov, nachádzaných v hrobkách nasledujúceho obdobia *kofun*, ako aj odlievanie buddhistických sôch v 7. storočí, dáva tušiť, že Japonsko na dovoze z pevniny veľmi záviselo a tomuto dovozu mohla byť podriadená veľká časť medzinárodných stykov. Je predpoklad, že sa mohli dovážať aj priamo bronzové ingoty z Číny, ktoré sa v Japonsku potom odlievali do nových foriem podľa potreby. Podľa percenta prímеси v bronzе sa dokonca dá zistiť proveniencia konkrétneho bronzu – či pochádza z Číny alebo Kórey.

Zrkadlá okrúhleho tvaru

sa vyskytujú vo veľkom počte a existuje aj výklad, že ich nosili šamani ako symbol tajomných síl. Počas Chanu sa v Číne zdokonalila výroba papiera a vyvinulo sa písanie čínskych znakov štetcom na papier, čím sa vytvorila nová podoba čínskeho písma, vyplývajúca z výtvarnej zákonitosti ťahov štetcom po papieri. Do akej miery sa táto nová prax písania dostala aj do Japonska obdobia jajoi, o tom nevieme nič; avšak je jasné, že so znakmi sa obyvatelia Japonska už v tomto období zoznamovali - a to práve na bronzových artefaktoch, na ktorých boli čínske nápisy, napríklad na zadnej, ozdobnej strane zrkadiel. Ak aj nepoznali ich význam, rozhodne pre obyvateľov ostrovov predstavovali tieto „obrázky“ pôsobivý dekoračný prvok. Z 2. a 3. storočia máme už aj príklady toho, že japonskí výrobcovia bronzov sa snažili napodobňovať čínske znaky, avšak rozlične výtvarne skomolené - upravené či zjednodušené, pritom však použité významovo – napr. znaky ako „posledný“ či „venované/obetované“.

Železo

Pozrime sa teraz na **železo**. Najstaršie železné nálezy pochádzajú zrejme z obchodu s Čínou a sú z odlievaného železa. V období Chan začali v Číne aj so železom kovaným, a táto technika sa čoskoro dostala aj do Japonska.

Železo sa najprv dovážalo. Železná ruda sa v Japonsku veľmi nevyskytuje, a tak ruda zrejme pochádzala z tzv. „železných hôr“ (Čchôlsan) niekde v západnej Kórei, ale nálezy z Kjúšú ukazujú, že Japonci vyrábali železo aj z domácich zdrojov a využívali napr. železité piesky svojich riek. Železné nástroje umožňovali rozvoj poľnohospodárstva; od Kjúšú po Kantó sa nachádzajú nástroje ako pluhy, kosáky, ale aj sekery, dláta, rybárske háčiky, a tiež hroty kopijí a meče, ale v samotnom Kantó už cítiť konzervatizmus džómonu a v Tóhoku sa našiel len jediný rybársky háčik, čo svedčí o tom, že **sem kultúra jajoi prenikla veľmi málo**.

Keramika

Rovnaký rozdiel vidno aj v **keramike**: na Honšú ešte dlho pokračuje povrazový vzor, podľa ktorého bolo pomenované predchádzajúce obdobie džómon, ale až po oblasť Šizuoky ((MAPA)) preniká jajoiská keramika a napokon tam prevládne.

Keramický typ **júsu** na S Kjúšú bol zrejme reprezentantom neprerušeného vývoja od džómonu do jajoiských čias. Zato keramika typu **ongagawa** (podľa rieky pri Fukuoke) sa nachádza v dlhom páse od Fukuoky až po Šizuoku ((MAPA)). Tam sa končí. Za Šizuokou už boli husté kryptomériové lesy, ktoré zrejme predstavovali značne nepreniknuteľnú bariéru pre ďalšie šírenie a za ktorou ostávali hlboko zakorenené pôvodné džómonske tradície. Napriek tomu však koncom jajoi sa ryža pestovala už aj v Tóhoku ((MAPA)).

Ryža + architektúra

Ryža prišla z oblasti, do ktorej spadá ešte aj južná Kórea, ale do Japonska prišla pravdepodobne z čínskej oblasti dnešného Šanghaja – staročínskych kráľovstiev ((MAPA)) **Wu** (oblasť dnešného Šanghaja) a **Jüe** (južne od Wu). Dokonca niektoré fonetické črty japončiny dávajú istí lingvisti do súvisu s nárečovými črtami týchto oblastí ¹¹.

Spočiatku sa zrejme uplatňovali obe metódy pestovania – suchá aj mokrá; ale postupne prevládlo mokré pestovanie v zaplavovaných poliach. V neskoršom jajoi boli vypracované sýpky alebo zásobárne na koloch (č. **na kúlech**), ktoré chránili úrodu pred vlhkosťou - hlavne počas obdobia dažďov v júni – a od myší. Rovnako sa objavujú aj **obydlia na koloch**, na rozdiel od džómonských zemľaniek polozapustených v zemi. Domy na koloch zabraňujú prenikaniu vlhkosti a tiež chránia od hadov a iných škodcov. Tento architektonický typ môže mať južný pôvod – dodnes sa tak stavajú domy napr. v Thajsku, na Filipínach a v Indonézii, ale existuje aj na Sibíri¹². Dal základ klasickej japonskej architektúre. Aj dnešný „*genkan*“ v japonských bytoch je pozostatkom praxe, že do domov sa „vychádzalo nahor“ (jap. *agaru*). Architektonický typ veľsvätyne bohyně Slnka v Ise je tiež vlastne staroveká sýpka. Zdá sa teda, že tento typ sa stával istým prestížnym architektonickým štýlom, ktorý využívali bohatší členovia obce na svoje sídla, a hoci oproti pôvodnej sýpke znížili trochu dlážku príbytku, nemali zasa možnosť vnútorného ohniska. Toto podvojnité využitie nového stavebného štýlu má možno odraz aj v jazykovom fakte, že stará japončina mala pre tento typ budovy jeden výraz – *mija* (dosl. „svätý/vznešený dom“) a pomenúvala ním **aj palác aj svätyňu**. Svedčí to o „podvojnosti“ vodcov, ktorí mali zrejme aj svetskú aj náboženskú funkciu – toto spojenie oboch funkcií pozorujeme aj v neskorších fázach vývoja japonskej spoločnosti a doteraz u japonského cisára.

Jednotlivé obce už boli organizované - jedna sýpka slúžila asi piatim domácnostiam. Hustota domov ukazuje, že počet obyvateľstva vzrastal, čo určite prinášalo najrôznejšie

¹¹ KIDDER Jr., J. Edward. 1993. "I. The earliest societies in Japan." In *Cambridge History of Japan I*. Cambridge: Cambridge University press, p. 84.

¹² ŠTILMARK, Felix Robertovič. 1972. *Volání tajgy*. Praha: Orbis. prekl. Libuše Kozáková, s. 96-97 (popis k fotografiám).

problémy. Čínske opisy Japonska hovoria o sto kráľovstvách, medzi ktorými boli vojny, a nálezy tomu nasvedčujú. V istej fáze sa zdá, že zvýšená výroba kamenných zbraní a budovanie dedín vo vysokých horských polohách mali zjavný obranný účel. Toto platí hlavne v oblasti Kinki. Tieto nálezy zrejme vypovedajú o upevňovaní vnútrokmeňových zväzkov z dôvodu obrany či útoku, a o formovaní centier moci.

Remeslá a spôsob života v jajoi

Čo sa týka **remeselnej výroby**, vo Fukuoke sa dokonca našiel zvyšok hudobného nástroja koto (východoázijská citara). Remeselná výroba však bola najvyspelejšia v Kinki, súdiac podľa keramiky, drevených pohárov a misiek, a bronzových zvonov. Oblúbený vzor bol rjúsui „plynúca voda“ – paralelné vodorovné vlnovky.

Z džómonskeho obdobia neprerušene pokračovala prax dvojfázového pohrebu: pochovanie (pohřbení) do zeme, a po zotlení mäkkých tkanív vyhrabanie kostí, očistenie a druhé rituálne pochovanie. Kosti mŕtvych, niekedy natreté načerveno, sa nachádzajú v pohrebných keramických nádobách zahrabaných na pohrebiskách. V neskoršom jajoi sa vyskytujú aj telá zabalené do rohoží. Je na nich badateľné znetvorenie zubov, ktoré očividne (zrejme) tiež prežívalo z džómonskeho čias.

Niektoré pohrebné praktiky majú jasné náprotivky na Kórejskom polostrove, napr. dolmenovité pohrebiská. (dolmen je bretónske slovo znamenajúce „kamenný stôl“.) Uvažuje sa aj o možnom prepojení medzi jajoiskými pohrebiskami a neskoršími hrobkami kofun. Pri jajoiských hrobkách sa našli podobné objekty ako v severnej Kórei – chanské zrkadlá, nefritové korálky; na rozdiel od nich sa tu nachádzajú aj bronzové zbrane – halapartne a meče.

Rozvoj pohrebnej kultúry odráža rozvoj sociálny a to, že už boli rozdielnosti v spoločenskom postavení pochovaných.

Záchytnými bodmi v chronológii jajoi nám môžu byť posmrtné mená dvoch po sebe nasledujúcich významných panovníkov, ktorí podľa kroník *Kodžiki* a *Nihongi* spadajú do obdobia jajoi:

Sudžin 10. panovník (97) - 30 pnl (údajne jeho kofun – v Jamate medzi Sakurai a Tenri)

Suinin 11. panovník (29 pnl – 70 nl, kofun v Jamate - v Nare)

NB: Podľa „revolučného“ datovania cisárov bol Sudžin vlastne prvým veľkým panovníkom začiatku až kofunového obdobia. Toto datovanie sa opiera o také skutočnosti, ako že kofun, ktorý sa viaže s jeho menom medzi Tenri a Sakurai ((MAPA) na JV Narskej kotliny, je prvou cisárskou hrobkou v tvare kľúčovej dierky, podľa čoho by mal spadať do doby okolo roku 300 nl.

Za jeho nástupcu, cisára Suinina, máme zmienky o zrušení ľudských obetí a založení dôležitých šintóických rituálov, o ktorých budeme ešte hovoriť neskôr.

5. Čínske kroniky a Pimeko

Z konca obdobia jajoi máme prvé písomné zmienky týkajúce sa Japonska. V týchto najstarších čínskych zmienkach možno nájsť náznaky prechodu Japonska od staršieho matriarchátu k novšiemu patriarchátu.

CHRONOLÓGIA:

dynastia Chan (206 pnl -220 nl):

predný (=raný) Chan (prvá polovica obdobia Chan)

zadný (=pozdňý) Chan (25-220)

Po páde chanskej dynastie bolo územie Číny rozdelené medzi troch generálov. Severná tretina sa stala štátom pod dynastickým názvom Wej (221-265); a práve z dôvodu blízkosti k Japonsku je kronika štátu Wej najstarším uceleným zdrojom k najranejšej japonskej histórii.

I. Wejská kronika

(ca 290 nl)

„Kronika [štátu] Wej“ (*Wej č'*, súčasť „Kroniky troch štátov“ *San kuo č'*) bola napísaná niekedy medzi rokmi 280 a 297.¹³ Pokrýva obdobie, ktoré v Japonsku zodpovedá záveru obdobia jajoi.

Wejská kronika poskytuje prekvapujúco podrobný popis jedného kráľovstva, ktorého názov sa nápadne podobá starojaponskému pojmu Jamato. Predpokladá sa, že v dobovej čínštine ((tj. v tej, ktorou sa vtedy hovorilo) tento názov znel [Jamataj], čo sa vykladá ako „Jamatai“, prípadne ako dávna forma starojaponského názvu „Jamatö“.

Autor Wej č' spomína, že za Chanu prichádzali z „WA“, tj. Japonska, vyslanci zo 100 štátov a že dnes ich už býva len 30. Znamená to, že koncom obdobia jajoi buď došlo k zjednocovaciemu procesu a počet štátov klesol, alebo že diplomatické kontakty s Čínou si udržalo len 30 pozdnejajoisých štátov. Dozvedáme sa, že v týchto jednotlivých krajinách tamojšia vláda vyberala niečo ako dane; že strediskami obchodu každej oblasti bol trh; že vysokopostaveným slúžia ostatní ľudia, že muž nižšieho postavenia ustúpi vyššiemu z cesty a na prejav úcty pokľakne (už v týchto dobách!); a že vysokopostavení muži majú štyri až päť manželiek. Existujú tam vraj spoločenské tituly, pre ktoré nie sú jednoznačné čínske či kórejské ekvivalenty; v každej „krajine (zemi)“ sú tieto tituly iné a sú dva až štyri v odstupňovanej hierarchii. Toto je pozoruhodná kontituuta, ktorá v japončine prežila až do dnešných dní. Ľudia Wa vraj jedli rukami a veľa pili alkohol. Mŕtveho pochovávali v jednej rakvi.

Podľa *Wejskej kroniky* bolo „**Jamataj**“ **najväčšou z krajín**, existujúcich na ostrovoch Wa. Podľa trochu nejasného popisu cesty sa však zdá, že sa nachádzalo niekde na juhu Kjúšú; tí, ktorí v „Jamataj“ nachádzajú podobnosti s neskorším štátom Jamato v Kinki, argumentujú, že mohlo ísť o chybu odhadu cestovateľov – a to na základe toho, že údaje o ceste z Lelangu do „Jamataj“ sú dosť nepresné a mohli skresľovať predstavu Číňanov o polohe Japonska, pretože až do 19. storočia možno v Číne nájsť mapy, na ktorých japonské ostrovy boli zoradené jeden vedľa druhého od Kjúšú smerom na juh¹⁴...

Obyvatelia „Jamataj“ sa **tetovali**. Ich odev sa opisuje ako voľný kus látky s otvorom uprostred, kadiaľ sa prestrčila hlava.

„Jamataj“ malo mať 70 tisíc domácností: tento údaj, ak si ho rozpočítame na približný počet ľudí, nám poskytne obraz rádo vo pol milióna, ak nie až jednom či dvoch miliónoch, obyvateľov (ak pokusne rátame, že pojem „domácnosti“ mohol zahŕňať buď len členov rodiny, alebo aj celú čeľaď). Mohlo však tiež ísť aj o symbolickú číslovku množstva, vzniknutej kombináciou magickej číslovky „sedem“ s pojmom „myriada“ (10 tisíc), vyjadrujúcim veľký počet. V „Jamataj“ vládli dedičné kráľovné a králi.

Pasáž z *Wejskej kroniky*, ktorá poukazuje na duchovnú stránku japonského vladárstva, sa viaže k obdobiu zhruba medzi rokmi 183 a 248 nl:

¹³ KIDDER Jr., J. Edward. 2007. *Himiko and Japan's Elusive Chiefdom of Yamatai*. Honolulu: University of Hawai'i Press.

¹⁴ KIDDER Jr., J. Edward. 2007. *Himiko and Japan's Elusive Chiefdom of Yamatai*. Honolulu: University of Hawai'i Press.

„Počas dlhých [70?] rokov tam nemali panovníka, bol chaos a boje. Potom sa objavila žena zvaná Pi-me-ko. Ostávala nevydatá, zaoberala sa cestou démonov a počarovávala ľuďom. Potom ju dali na trón. Držala si tisíc žien-posluhovačiek, ale málo ľudí ju videlo. Bol len jeden muž, ktorý bol poverený jej šatníkom a jedlom a fungoval ako prostredník komunikácie. Sídliť v paláci obkolesenom vežami a palisádou, chránená ozbrojenou strážou.“ Prístup k nej mal len jej brat.¹⁵

Táto pasáž sa dá chápať aj tak, že „Jamatōj“ bola istá konfederácia štátov, ktorá držala nie fyzickou mocou zbraní, ale ceremoniálnou mocou vladára.

Pimiko (alebo Pimeko) zomrela okolo r. 247 a podľa Wejskej kroniky nastal po jej smrti politický zmätok. Nastúpil neschopný mužský nástupca, ktorého napokon nahradili devou v 13. roku života, čo pomohlo udržať mier, a kráľovnú Pimiko pochovali do veľkej navrstvenej mohyly, s priemerom asi 100 metrov, a „do hrobu ju nasledovalo“ tisíc členov služobníctva.

Napriek dôležitosti horeuvedenej pasáže z Wejskej kroniky je zarážajúci fakt, že meno Pimiko sa v nijakých japonských prameňoch nevyskytuje, ani v japonských kronikách Kodžiki a Nihongi, ani v iných šintóických zdrojoch. Sú na to štyri možnosti vysvetlenia:

Na jednej strane celkom logické vysvetlenie ponúka samotná jazykoveda: v čínštine zaznamenaný výraz „Pi-mi-ko“ nemusel byť menom konkrétnej panovníčky, ale len jej označením či titulom, akým o nej hovorili v domorodom jazyku; dá sa totiž ľahko etymologizovať zo starojaponských slov *pi* (dnešné hi „slnko“), *me* („deva“) prípadne *mi* („svätá, vznešená“) a *ko* (starojaponská derivatívna prípona, prípadne morféma „dieťa“).

Na druhej strane sa núka možnosť, že zostavovatelia jamatoských genealógií v dochovaných kronikách zdôrazňovali len mužskú líniu panovníckeho rodu, a tak kráľovnú Pimiko, ak aj patrila do jamatoského panovníckeho rodu, nejako „zatutlali“.

Tretou možnosťou je, že Pimiko bola členkou dynastie, ktorá s budúcou jamatoskou cisárskou dynastiou nemala nič spoločné a vládla na území inom, než bolo neskôršie Jamato japonského klasického staroveku – mohlo ísť napr. o Jamato na severnom Kjúšú, prípade nedochované ďalšie Jamato na juhu Kjúšú (miestne meno „Jamato“ je v Japonsku pomerne časté).

Štvrtou možnosťou je postava cisárovnej Džingú, ktorú s Pimeko stotožňovali učenci doby edo:

Podľa tradičného datovania éra cisárov totiž do doby Pimeko - polovice 3. storočia – spadá vláda panovníčky **Džingú**: bola to vdova po 14. cisárovi a matka 15. cisára m. **Ódžin**. Keďže podľa tradičného datovania bola vlastne blízka dobe vlády Pimiko, viedlo to aj k názorom, že by mohlo ísť o jednu a tú istú osobu; dnes sa však táto teória nepovažuje za veľmi obhájitelnú. Napriek tomu je však **Džingú** významná aj z ďalších dvoch hľadísk:

1. je tu legenda o tom, že viedla vojenskú výpravu proti kórejskému kráľovstvu **Silla** (JV Kórey), aby zachránila drážavy, ktoré Jamato malo na juhu Kórey ((MAPA). V Kórei sa v prvých storočiach nl formujú tri kráľovstvá: Kogurjo (sever), Päkče (západ južnej časti) a Silla (východ južnej časti).

2. do súvislosti s jej kampaňou do Kórey cez severné Kjúšú sa kladie posilnenie rituálneho významu severokjúšúskej lokality **Usa** ((MAPA). V Usa totiž neskôr, za cisára Kinmeia (+ 550 nl), vznikla hlavná svätyňa boha **Hačimana**. Súvisí to s božskými znameniami pri narodení Džingúinho syna – cisára Ódžina¹⁶. Neskôr sa Džingú stala jedným

¹⁵ preklad z angl. prekladu v KIDDER Jr., J. Edward. 1993. „I. The earliest societies in Japan.“ In *Cambridge History of Japan I*. Cambridge: Cambridge University press, p. 26, a KIDDER Jr., J. Edward. 2007. *Himiko and Japan's Elusive Chieftom of Yamatai*. Honolulu: University of Hawai'i Press, p. 16.

¹⁶ Cisár – Džingúin manžel - odmietal výzvu božstiev, že sa má vydať dobyť Sillu. Božstvá ho za to potrestali smrťou a výpravou poverili jeho tehotnú manželku Džingú a posvätili plod v jej lone. Na konci kórejskej výpravy sa syn narodil a do Japonska prišiel na lodi (podľa Kodžiki).

z božstiev, ktoré sa v Usa uctievali, a božstvo Hačiman, jedno z najvýznamnejších, ale pritom najzáhadnejších šintoických božstiev, je podľa niektorých názorov práve Džingúin syn Ódžin. ((Mal som možnosť rozprávať sa s veľkňazom Veľsvätyne Usa; v ich rode sa tento úrad drží už 1000 rokov. Ale ani on mi nevedel podať jednoznačné vysvetlenie o pôvode tohto božstva.)

II. Dokumenty zadného Chanu

Ďalším čínskym zdrojom k japonským dejinám sú „**Dokumenty zadného (pozdného) Chanu**“ (*Chou Chan šu* 後漢書). Napriek svojmu názvu však boli spísané až retrospektívne, tj. oveľa neskôr – niekedy pred rokom 445 (=smrť ich autora). Keďže však obsahujú aj informácie o Japonsku zo staršej doby, než o ktorej hovorí *Wej č'*, autor *Chou Chan šu* mal zrejme k dispozícii aj dávnejšie dokumenty, s ktorými autor *Wej č'* nepracoval.

V *Chou Chan šu* sa spomína zlaté pečatidlo, darované kráľovi japonského štátu Na. Toto pečatidlo sa naozaj našlo, r. 1784 v dnešnej Fukuoke, ktorá bola, ako už vieme, „nárazníkové územie“ najviac vystavené kontinentálnym vplyvom:

Zmienka z roku 107 n.l. hovorí o 160 vojnových zajatcoch, ktorých Japonsko dodalo Číne ako tribút. Toto by mohlo osvetľovať, čím japonské štáty platili Číne za vzácne bronzové a železné predmety, ktoré z kontinentu dovážali.

III. Dokumenty predného Chanu

Historicky nie celkom spoľahlivé sú zmienky z „**Dokumentov predného (skorého) Chanu**“ (*Čchien Chan šu*), kde sa píše:

„*Ľudia Wa žijú v mori Lelangu, majú vyše 100 štátov a sú občas prijímaní (na dvore).*“
Ľudia Wa - 倭人 (jp. *Wadžin*)

Lelang bolo čínske územie v severnej Kórei, neskôr dobyté starokórejským kráľovstvom Kogurjo (Goguryeo).

Z tejto zmienky, ak by sa považovala za dôveryhodnú, by bolo možné usudzovať, že už pred n. l. sa z japonských ostrovov posielali na chanský dvor posolstvá. Historik Suzuki Jasutami prvýkrát vyslovil domnienku, že „Wadžin“ mohli žiť aj v Kórei a osídľovali Japonské ostrovy. Túto myšlienku prijali aj niektorí západní vedci, napr. Beckwith a Unger.

A teraz naspäť k archeológii.

Celkový počet obyvateľov v dobe jajoi sa odhaduje na 600 000, čo je vyše 3krát viac ako v záverečnom džómon. Osídlenia jednotlivých nálezísk poukazujú na to, že v oblasti Kinki (dnes „Kansai“) jednotlivé sídliská pretrvávali najdlhšie, kým na severnom Kjúšú dĺžka osídlenia jedného miesta bola porovnateľne kratšia. Viaceré podobné okolnosti potvrdzujú, že moc sa sústreďovala v oblasti Kinki, kde sa asi už - v kraji Jamato (= kraj okolo dnešnej Nary, výrazná kotlina, obklopená zo všetkých strán horami) - vytváralo centrum neskoršieho (*pozdějšího*) štátu.

Popri Kinki však silným centrom moci bolo aj **Izumo**, kraj na severnom pobreží západnej časti Honšú. Izumo sa síce zdá ako odľahlá oblasť, no jeho prosperitu mohol zabezpečovať priamy obchod s Kóreou križom cez Japonské more. O istej **rivalite** medzi Izumom a Jamatom svedčí aj to, že jamatoská mytológia prisúdila Izumu podradnú úlohu, keďže to mal byť cieľ vyhnanstva, kam bol z Nebies vyhnaný nespratný brat bohyne Slnka, božstvo Susano. V tomto pozemskom vyhnanstve sa však Susano vyznamenal, keď zachránil dcéru miestneho pohlavára od obrovského hada, v ktorého chvoste našiel meč. Tento meč potom venoval svojej nebeskej sestre Amaterasu na zmierenie (následne zohral dôležitú úlohu, o ktorej budeme neskôr hovoriť bližšie). S týmto mýtom ohľadne Susanoovho meča zaujímavo korešponduje nález v Izume z roku 1984, kedy sa našlo **358** bronzových mečov zahrabaných na jednom mieste, čo prevyšuje celkový počet bronzových mečov, nájdených dohromady v celom ostatnom Japonsku. Nálezisko Kódžindani je len 15 km vzdialené od svätyne Izumo taiša, v ktorej sa uctieva Susano a jeho pozemský **potomok Ókuni-nuši**. Zdá sa, že práve Ókuni-nuši, „Veľký pán krajiny (země)“, bol posledným samostatným panovníkom v Izume, kým ho nepohltil štát Jamato. Je možné, že Izumo bolo poslednou krajinou, ktorá vzdorovala jamatoskému zjednocovaniu japonských území pod svoju nadvládu. Možno došlo k vyjednávaniu, k rokovaniam: izumoská genealógia bola inkorporovaná do jamatoskej tým, že jej prisúdili genealogickú líniu od Susanoa, mladšieho brata slnečnej bohyne Amaterasu, ktorá bola zasa predkyňou **jamatoského** panovníckeho rodu. Podľa kroniky *Nihongi* bolo izumoskému rodu ponúknuté, aby spravoval náboženské záležitosti zjednoteného štátu. Ókuni-nušimu prideliť štatút božstva, ktoré bolo v ústrednom kraji Jamato uctievané pod božským menom Ómono-nuši a v Kantó na východe mu bola (údajne už r. 111 nl¹⁷) zasvätená hlavná svätyňa krajiny Musaši, kde ho ako božstvo nazývajú Ókuni-tama, „Veľký duch krajiny“.

6. Rjúkjú

Archeológia: Podľa archeologických nálezov keramiky sa zdá, že ostrovy od Kjúšú až po Okinawu patrili až do pozdňého džómonu do rovnakej kultúrnej sféry ako ostatné Japonsko. Ostrovy južnejšie od Okinawy však patrili do kultúrneho okruhu, ktorý bol rozšírený na juh a východ od nich. Avšak od záverečného džómonu sa už aj na Okinawe prejavuje skôr južný vplyv, takže následný vývoj v Japonsku, vrátane jajoi, ostrovy Rjúkjú už zrejme nezasiahol a toto súostrovie sa vyvíjalo odlišne od Japonska.¹⁸

Lingvistika: Možno však už koncom jajoi (2. storočie nl) sa na rjúkjúskych ostrovoch usídlujú aj hovoritelia japonických nárečí, pochádzajúci zrejme z južného Kjúšú. Nie je však jasné, či sa rjúkjúsky prajazyk – dialekt, ktorý bol v sesterskom vzťahu k prajapončine - vyvinul až po presídlení na rjúkjúske ostrovy, alebo bol už na Kjúšú vyhraneným samostatným jazykovým útvarom.

¹⁷ údaj zo svätyne Ókunitama džindža (stojí v západotókijskej mestskej časti Fučú)

¹⁸ YONAHARA (Okinawan: YUNABARU) Kei 2002 *Bireitō made (As far as the Formosa island)*. Tokyo: Bungei Shunshū, p. 18.

Osídľovanie Rjúkjú japonickými hovoritelia trvalo zrejme niekoľko storočí (a odohrávalo sa zrejme v niekoľkých vlnách) – predpokladá sa medzi 2. a 9. storočím n.l.¹⁹ (tj. v japonských pojmoch: neskoré jajoi – raný heian).

Q - jajoi

1. Kedy bolo?
2. Které vlny přistěhovalců byly? Odkud, a jaké nové vymoženosti přinesli?
3. Jaké byly nové materiály a jaké jejich rozdělení podle použití/úlohy?
4. Odkud byly importy?
5. Která byla dvě centra bronzových objektů?
6. Jak lze pěstování rýže spojovat s vývojem v architektuře?
7. Které byly první čínské zdroje o Jp a co se z nich dozvídáme?
8. Pimeku a její možná vysvětlení
9. Jamato versus Izumo – a božstvo Ókuninuši
10. Situace na souostroví Rjúkjú

¹⁹ SHOMOJI Michinori. 2010. "Introduction". In SHIMOJI Michinori and PELLARD, Thomas (eds.) 2010 *An introduction to Ryukyuan languages*. Tokyo: Research Institute for Languages and Cultures of Asia and Africa, p. 2.